

Gøteborg

Med forbehold om endringer
SPERRET til 28/8-86 kl....

Gro Harlem Brundtland

FOREDRAG PÅ NORDISK ARBEIDERKONGRESS I GØTEBORG

28. AUGUST 1986

Det er ikke mer enn 14 år siden ledere fra hele verden kom sammen i Stockholm til FNs første internasjonale miljøvernkonferanse. Så sent var det verden virkelig oppdaget at den utvikling og det framskritt som var skapt også medførte dramatiske og ukontrollerte endringer i forholdet mellom mennesket og naturen.

Til da hadde utviklingen skjedd som om der ikke eksisterte problemer i forholdet mellom teknologi og økonomisk vekst og vårt miljø.

I vår del av verden hadde vi opplevd en stabil og sterk økonomisk vekst i hele etterkrigstiden. En velstandsutvikling uten sidestykke i historien hadde lagt grunnen for nye livsformer.

Nå har vi fått regningen på bordet. I byene opplever vi forurenset luft og støy. Vi møter fisketomme vann. I skogen ødelagte trær, og våre land har nå fått erfare de trusler som atomkraften kan utgjøre.

Presset på miljøet er ikke noe nytt i menneskenes historie. Det nye er at summen av miljøforstyrrelsene er i ferd med å endre den økologiske balansen. Miljøforstyrrelser som før var lokale, er blitt regionale og globale. Forurensning kjenner ikke landegrenser. Nasjonalstaten er blitt innhentet av den utvikling menneskene selv har skapt.

Hvor ofte er ikke fremtidsutsikter som vi misliker, blitt avfeiet som dommedagsprofetier. Har vi ikke ofte gjort som Nelson under slaget på Københavns red, - satt kikkerten for det blinde øyet fordi vi ikke ønsket å se signalene?

Vi er på mange områder kommet meget langt i å bekjempe den klassiske forurensning. Symptomene er klare. Vi behøver ikke være ingeniører for å fatte at luft og vann ikke skal være brunt eller gult. Men nå må Verdens miljøproblemer løftes opp på et annet plan. Det er behov for et langt mer omfattende perspektiv, og et nytt engasjement. Vi må opp av 80-årenes "Tornerose-søvn", både i industrilandene og i utviklingslandene. De skal ikke gjøre om våre feil, og vi skal hjelpe dem å velge fremtidens vei, til vårt felles beste. Da er det tid for handling nå.

Miljø og utvikling.

Vi lever i en verden med store forskjeller. På den ene siden de industrialiserte land med høy levestandard. Her er det utviklingen som belaster miljøet.

I utviklingslandene er det ofte mangel på utvikling som skaper problemene. Fattigdommen er årsaken til noen av vår tids største miljøproblemer, overbeskatning av begrensede naturressurser som bryter ned sårbare økosystemer.

Spørsmålet vi står overfor er ikke om vi skal ha en fremtid med eller uten en økonomisk vekst. Ingen kan dømme verdens fattige millioner til å forbli i fattigdom. Derfor skal vi ha økonomisk vekst og utvikling, men en utvikling som løser, ikke skaper problemer.

Vi må i tide erkjenne den store avhengigheten mellom miljø og utvikling. Dette er en avhengighet som øker i takt med den teknologiske utvikling, den økonomiske utvikling og den befolkningsmessige utvikling.

Det vi må fram til er intet mindre enn et nytt utviklingsbegrep. Miljø- og utviklingspolitikk må fusjonere - bli ett! For kravet til oss alle er at vi skal sikre, nasjonalt og globalt, en vedvarende utvikling. - En utvikling som ikke sprenger grensene for menneskenes eller naturens yteevne.

Verdenskommisjonen

Det var nettopp denne erkjennelsen av behovet for en ny

tankegang som var bakgrunnen for at FN i 1983 vedtok å opprette Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. Og skjebnen ville at jeg ble pålagt et viktig oppdrag av FNs Generalsekretær, å bli leder for Kommisjonen. Jeg har hele tiden sett det slik at oppgaven betyr et tredje perspektiv, i de sentrale verdensomspennende utfordringer som preger vår tid, og former grunnlaget for freden: Brandt-kommisjonens Nord-Sør perspektiv på verdensøkonomien og Palme-kommisjonens sikkerhetsperspektiv. Miljøperspektivene føyer seg inn i rekken av utfordringer som må oppta den sosialdemokratiske bevegelse, i våre internasjonale engasjement. Hvilken oppgave er det så vi har fått?

- Gjennomgå de kritiske miljøvern- og utviklingsproblemene og utforme nye, konkrete og realistiske handlingsorienterte forslag til hvordan de kan håndteres.
- Vurdere og foreslå nye internasjonale samarbeidsformer når det gjelder miljøvern og utvikling.
- Øke forståelsen for forpliktende og effektive handlinger fra enkeltmennesker, frivillige organisasjoner, næringslivet, institusjoner og regjeringer.

Vi vil legge fram vår rapport våren 1987. Under arbeidet med rapporten har vi besøkt land i ulike verdenshjørner og lagt vekt på en bred kontaktflate gjennom offentlige høringer og mobilisering av innsikt og engasjement, ikke minst i de frivillige organisasjonene.

Det er mange som spør: Kan det nytte? Hjelper det å slåss for politiske løsninger? Har internasjonalt samarbeid noen mening? Hjalp det med Brandt-kommisjonens rapport, med Palme-kommisjonens rapport? Hjelper det noe med en tredje alvorlig sak: Det globale miljø og den globale utvikling?

Svaret er enkelt: Hva er alternativene? Å fortsette som før? Skal troen på markedskreftene være svaret også når det gjelder internasjonalt miljøarbeid? Skal vi la det skure? Nei! Vi har ikke noe valg. Vi må gjøre hva vi kan for å øke innsikten, få stadig flere i tale, berøre menneskenes følelser såvel som deres forstand, om vi skal bli i stand til å skape forandring.

Verdenskommisjonen for miljø og utvikling er ingen dommedagskommisjon. Vi vil peke på veier ut av problemene. Vi skal søke å gi begrepet vedvarende utvikling et konstruktivt og meningsfylt innhold.

Befolkning

På hvilke områder ligger så de største utfordringene? Vi må finne løsninger på problemene som knytter seg til med befolkningsveksten i verden. Hovedproblemet er at den sterke befolknings-tilveksten er konsentrert i de fattige deler av verden, og at det er her vi har de økologiske krisene. En ond sirkel kan og må snus til en god sirkel.

En begrensning av veksten i befolkningen vil bety at vi får bedre muligheter til å øke levestandarden blant de fattigste familier og i de deler av verden hvor livsgrunnet er sterkest presset. En økning i levestandard, trygghet og fremtidsutsikter er det eneste realistiske tilbud til mennesker som lever i desperat fattigdom.

Vi vet at økonomisk og sosial utvikling har stor betydning for fødselshyppigheten. Vi vil derfor aldri makte å løse befolkningsproblemet med mindre vi løser fattigdomsproblemet i verden.

Gjeldskrisen og miljø

Utviklingslandene er sunket ned i en omfattende gjeldskrise. I nesten alle u-land som har stor utenlandsgjeld er inntekten enda lavere i dag enn for 4 år siden.

Rustningskappløpet forsterker de fattige landenes problemer. Det legger beslag på enorme ressurser - menneskelige og økonomiske - som i stedet burde settes inn i kampen mot fattigdom og sosial nød.

Det er på høy tid å ta opp igjen arbeidet for en ny økonomisk verdensordning og for å stabilisere prisene på de råvarer utviklingslandene lever av. Vi ser nå i Norge hva et sterkt fall i oljeprisene kan bety for vår økonomi. For utviklingslandene representerer råvarer 2/3 av eksportinntektene. Mange land er avhengige av 1

eller 2 vareslag. Det er ikke vanskelig å tenke seg hvilke enorme problemer det prisfall og de prissvingninger de opplever, fører til for disse landene.

Det er igjen tid for handling. De nordiske land må igjen ta på seg rollen som aktive brobyggere for framgang i arbeidet for en ny økonomisk verdensorden. Vi må arbeide for å komme ut av stillstanden. Vi må sette fellesnyttens foran en kortsiktig, og og misforstått egen nytte.

Hovedmønsteret for økonomisk politikk resten av dette århundret må være å endre handel og investeringer slik at de underbygger og bidrar til å endre den globale veksten slik at vi kan få en vedvarende vekst i alle deler av verden. Dette kan ikke noe land klare alene. Det krever samarbeid og felles handling.

Internasjonal økonomi må bli en hoveddrivkraft for å skape vedvarende vekst, lokalt regionalt og globalt. Internasjonal økonomi må støtte opp om nasjonale bestrebelser på å dekke menneskenes grunnleggende behov og deres muligheter til å håndtere miljøhensynene. Hensynet til miljøet må forhandles inn i internasjonale handelsavtaler. Det finnes ingen vei utenom.

For vedvarende utvikling forutsetter at u-landenes gjeldskrise løses. Det må skapes rom for investeringer som vil styrke de positive og redusere de negative virkningene på de økologiske systemene.

Landbruksnæringen er et av de beste eksempler på sektorer hvor nasjonale interesser slår gjennom uten hensyn til de internasjonale virkninger. Kortsiktige interesser går foran de langsiktige konsekvensene.

Til tross for at media stadig beretter om sult og hungerskatastrofer, er det overflod av mat og overproduksjon av landbruksprodukter i andre deler av verden. Stadig flere nasjoner produserer nå mer mat enn noen gang tidligere. India har passert selvforsyningsgrensen og er i ferd med å bli Asias kornkammer. USAs landbruksmyndigheter forutsier et globalt kornoverskudd på 300 millioner tonn ved slutten av inneværende år med en matproduksjon

som er dobbelt så stor som den var i 1964.

Men hvem har hånd om fordelingen av disse enorme mengder mat? Det er regjeringene i de store nasjoner, internasjonale handelsorganisasjoner og de store multilaterale matprodusenter. I løpet av de fem neste år forventes USA å dumpe korn med en verdi av 1,5 milliarder dollar ut til et allerede overfylt marked. Thailand, verdens største riseeksportør, regner med å kunne tape opp til 25 prosent av sitt marked til amerikanske farmere dette året. Ved siden av dette vil de også måtte kjempe med rekordlave priser som nå er har falt fra 480 dollar pr. tonn til 190 dollar pr. tonn.

I flere utviklingsland har matvareimporten steget dobbelt så raskt som matvareeksporten.

I denne situasjonen, der industrilandene dumper høyt subsidierte matvarer og driver prisene nedover, tvinges utviklingslandene til å søke å presse ut et større utbytte fra sitt naturgrunnlag, for å tjene like meget som før. Det blir brukt større andeler av kjemikalier og kapitalintensive driftsformer. Resultatet er ødelagt jordsmonn, avskogning og ørkenvandring.

En vedvarende utvikling vil innebære at alle fornybare ressurser må bli utnyttet på en måte som ikke svekker selve grunnlaget for fremtidig utnyttelse. Derfor må også politikken legges om. Det gjelder både landbrukspolitikken i de større jordbruksland og internasjonale avtaler om handelen med matvarer.

Energi og miljø

Energispørsmålene står helt sentralt i all utvikling. Veien vi går får store konsekvenser, både økonomisk og sosialt og i forhold til ressurser og miljø.

Det sterke fallet i oljeprisene skaper usikkerhet i nasjonal økonomi og planlegging, men langt mer omfattende og alvorlige konsekvenser får det gjennom den store fare dette innebærer for det globale miljø. Greier man ikke å gjenreise et stabilt og rimelig prisnivå på oljen, vil arbeidet for alternative energikilder

og for energiøkonomisering kunne få et tilbakeslag av virkelige dimensjoner.

Et galloperende oljeforbruk vil da få en internasjonal renessanse, med enda sterkere klimaforandringer, luftforurensninger, sure vassdrag og ødelagt skog til følge. Derfor er en av de anbefalinger Verdenskommisjonen for miljø og utvikling vil ta stilling til om man skal ta konkrete skritt for å få opp oljeprisene og sikre en stabil og rimelig oljepris i fremtiden.

Miljøvirkningene av de fossile energikildene sprer seg fra den industrialiserte verden til deler av Asia, Afrika og Latin-Amerika. Kommisjonens utvalg for energi peker på at energisparende teknologi og bevisst energiøkonomisering kan gi et fremtidig energiforbruk, i år 2020, som betyr et 50 prosent fall pr. hode i de industrialiserte land og bare 30 prosent økning i utviklingslandene. Det ville bety bare 10 prosent økning i globalt energiforbruk de neste 30 - 40 år, egentlig et helt oppsiktsvekkende tall når det er lagt inn i forutsetningen at dette kan skje samtidig som vi har en økonomisk vekst som er like stor som et alternativ med høyt energiforbruk. For her står vi jo ved et kritisk punkt for all samfunnsplanlegging, at vi kan oppnå å møte sosiale behov til en lavest mulig ressurs- og miljømessig kostnad. Og en slik fremsynt lav-energilinje står i skarp kontrast til den utvikling som bygger på manglende frem-skrutt i energieffektivitet som i stedet vil gi en tredobling av det globale forbruk frem til år 2020. Dette ville være en totalt uakseptabel konsekvens av en laissez faire linje.

Vedvarende utvikling innebærer at ikke-fornybare ressurser bare kan utnyttes på en måte som fremmer utvikling av alternativer som er holdbare og mulige også over tid, og som ikke undergraver selve livsgrunnlaget.

Biologi og miljø

Et annet område hvor den økologiske balanse trues gjelder verdens skogressurser. Det drives rovdrift og regelrett utrydding av verdens tropiske skoger. De minker med 2 prosent hvert år. I Vest-Afrika og Sørøst-Asia går det langt raskere. Der vil fuktig tropisk skog være forsvunnet ved århundreskiftet, med den nåværende

utvikling.

Den utvikling som er i gang innebærer også en økende trussel mot jordas mangfold av planter og dyr, av de biologiske og genetiske ressursene. Naturinngrepene fører til at livsgrunnlaget for stadig flere arter blir forringet eller ødelagt.

Vi må definere en vedvarende utvikling slik at alle levende arter må kunne bestå i fremtiden. Dette dreier seg om ivaretagelse av vår biologiske arv, også for fremtidige generasjoner.

Samlet politikk - Internasjonalt samarbeid

Jeg har gått inn på noen av de spørsmål Verdenskommisjonen er opptatt av. Det er ikke vanskelig på en slik bakgrunn å skape enighet om målsettingene i miljø- og utviklingspolitikken. Men problemene blir langt større når man skal analysere årsakene og ta de nødvendige skrittene for å kunne forandre.

Miljøproblemene er felles og de kan bare møtes i fellesskap. Samtidig har vi sett hvordan de forskjellige områdene griper sterkt inn i hverandre.

Skal vi løse miljøproblemene må derfor miljøhensynene bygges inn i politikken på alle områder. Miljøvern hensyn må bygges inn i finanspolitikk, i energipolitikk, i landbrukspolitikk, i industri- og samferdselspolitikk og i forsvarspolitik. Dette gjelder ikke bare for de land i den tredje verden som er hardest rammet av miljøødeleggelser. Dette gjelder like mye i våre egne land, og ikke minst for vårt internasjonale samarbeid og for den politikk vi fører når det gjelder nordisk engasjement i utviklingsland.

Både nasjonalt og internasjonalt har vi i stor grad beholdt institusjoner, lover og regelverk, administrative rutiner og økonomiske tankebaner som er tilpasset forrige generasjons samfunnsproblemer. De store utfordringene menneskene i dag står overfor krever langt mer helhetlig og grenseoverskridende løsninger enn det apparat vi har bygd opp for å løse gårdsdagens problemer.

Nordisk miljøvernpolitikk kan ikke sees isolert fra det som skjer i resten av verden. Vi blir påvirket utenifra gjennom langtransporterte luftforurensninger og havforurensninger. Men påvirkningene går begge veier. Vår nasjonale og nordiske politikk kan på en rekke områder ha betydning globalt. Handels- og bistandspolitikk har innflytelse på disse forhold og må tilpasses de krav vår kunnskap om miljøet stiller oss overfor.

Skal vi nå nye politiske mål, som kan gjøre det nødvendige mulig, må det skje en mobilisering av innsikt og vilje til forandring. Og det er nettopp mobilisering av innsikt og vilje til forandring som bør prege Norden og den nordiske arbeiderbevegelse i tiden som kommer. Skal Norden ta mål av seg til å være med i fremste linje i formingen av en ny global politikk for miljøvern og utvikling, må vi rive de skranker som hindrer et fruktbart samspill - og gå sammen om oppgavene.

Det er eksempler på at det nytter. Sett i historisk perspektiv har dagens industriland arbeidet seg ut av fattigdommen og fram til velstand. De to folkerikeste land i verden, China og India, er i løpet av det siste tiåret blitt i stand til å brøfø seg selv.

Vi er i stand til å snu utviklingen. Vi kan gjenvinne kontrollen og styre utviklingen dersom vi kan mobilisere den politiske vilje som skal til for å gjøre det nødvendige mulig.

Atomsikkerhet

Jeg har så vidt berørt forurensningsproblemene i vår egen del av verden. De er langt fra løst, men vi har begynt å forstå hvordan de må løses.

Det sies at det koster så mye å unngå forurensning av vårt miljø. Vi i den industrialiserte verden, har sett hva det koster å la det være.

Vil noen i dag beklage hva det kostet i sin tid å gi vår befolkning mulighet til personlig hygiene? Problemstillingen er i realiteten akkurat den samme.

Det nordiske samarbeid om å bekjempe luft- og havforurensning er godt etablert, og har i mange år tjent som modell for tilsvarende samarbeid i andre deler av verden. Det nordiske samarbeid om miljøvern og utviklingsproblemer er nå også kommet langt, og vil bli styrket i tiden som kommer.

Men vi stilles stadig overfor nye utfordringer. Kjernekraftulykken i Tsjernobyl har avdekket nye oppgaver i det internasjonale miljøvernssamarbeid som også i betydelig grad berører de nordiske land.

Internasjonale forhandlinger er i gang for å skape et regelverk for bedret sikkerhet og kontroll med driften av kjernekraftverk i regi av Det Internasjonale Atomenergibyrå, IAEA. Det er et felt der erkjennelsen av internasjonal avhengighet og behovet for et felles ansvar åpenbart er økende.

Jeg tror imidlertid ikke at vi her i Norden skal slå oss til ro med dette. Det har ofte vist seg at mulighetene for å skape internasjonale fremskritt på miljøvernområdet har økt der hvor de nordiske land på forhånd er blitt enige om mål og midler.

En samlet nordisk innsats er derfor nå nødvendig på dette område hvor en alvorlig ulykke har skapt angst og frykt i en hel verden.

Vi må avklare spørsmålet om hvordan vi skal forholde oss til nye atomanlegg inntil resultatene av Atomenergibyråets granskning av Tsjernobyl-ulykken og vurdering av sikkerheten ved atomanlegg er fullført. Vi må samordne de nordiske syn på innholdet i de avtaler om varsling og bistand som nå utarbeides av Atomenergibyrådet. Det er også viktig at Byråets arbeide med sikkerhetsspørsmål kan bli omfattet av felles nordiske holdninger. Vi er vel alle her opptatt av å trenge nøye inn i om det trengs omorganiseringer for å ivareta sikkerheten på en best mulig og en mest mulig tillitvekkende måte.

Vi må kunne utvikle en egen nordisk varslingsavtale for kjernekraftulykker, alt etter hvor tilfredsstillende arbeidet og fremdriften blir i Atomenergibyrådet. En nordisk avtale om informasjon og innsyn i sikkerhetsspørsmål i nabolands kjerne-

anlegg er også et aktuelt tema.

Vi må, uavhengig av hva som nå gjøres internasjonalt, samordne det nordiske overvåkningsnett for radioaktiv forurensning, og ta opp til drøfting den rolle det europeiske samarbeid om grenseoverskridende luftforurensning kan spille i denne sammenheng i fremtiden.

De nordiske land må spille en mest mulig konstruktiv og fremtredende rolle når disse viktige spørsmål blir tatt opp internasjonalt.

Sluttord

Arbeidet i Verdenskommisjonen har gjort det enda klarere at de begrensninger vi står overfor i internasjonalt miljøvern- og utviklingsarbeid ikke bare er bestemt av de fysiske ressursene eller av manglende forståelse av hva som er nødvendig. Hindringene er mange. De gjenspeiler ikke minst sterke, etablerte interesser, byråkratisk treghet, snever nasjonalisme, manglende utsyn og oppfinnsomhet.

Men langsiktige hensyn må utfordre de kortsiktige. Verdenskommisjonen har et sterkt håp om å kunne endre kursen. For uten håp, blir det ikke noen engasjement. Og uten en engasjert opinion, vil vi ikke komme tidsnok over fra ord til handling.

Hvis vi kan tilpasse våre internasjonale politiske institusjoner til fremtidens krav og gripe mulighetene, vil vi kunne se fram til neste århundre og si at det vil gi oss større muligheter, mer rettferdighet og mer trygghet for oss alle. Og i denne kamp for fremtiden må de nordiske land og Nordens arbeiderbevegelser stå sammen!